

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Niniejsza praca wpisuje się w przestrzeń badań związanych z tematem niepełnosprawności i uzupełnia ją o badania samotności osób dorosłych z dysfunkcją ruchową. Temat ten jest rzadko podejmowany przez badaczy, mimo iż zjawisko samotności jest przedmiotem zainteresowań różnych dyscyplin nauki. Jej przedstawiciele analizowali samotność w odniesieniu do dzieci i młodzieży, osób starszych, rzadziej przedmiotem tych analiz były osoby dorosłe z uszkodzeniami narządu ruchu. Wybór tematu uwarunkowany jest wieloczynnikowo, stanowi efekt osobistych przemyśleń, własnych doświadczeń, inspiracji teoretycznych oraz zainteresowań naukowych.

Za główny cel dysertacji przyjęto uzyskanie odpowiedzi na pytanie: *Jakie jest poczucie samotności u dorosłych osób z niepełnosprawnością ruchową w kontekście uwarunkowań indywidualnych i społecznych?* Celem poznawczym jest opisywanie zjawiska samotności i wyjaśnianie jego istoty, związków z uwzględnieniem szeregu zmiennych socjodemograficznych, kontekstu życiowego i sytuacyjnego osób dorosłych z niepełnosprawnością ruchową. Cel praktyczny pracy wiąże się z realizacją zadań ukierunkowanych na poszukiwanie skutecznych sposobów zapobiegania samotności (działania profilaktyczne) oraz jej minimalizowania (działania aktywizujące i terapeutyczne), a także poszukiwania strategii wsparcia osób z niepełnosprawnością i włączania ich w nurt życia społecznego.

W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego - techniką skal pomiarowych, wykorzystując dwa wystandaryzowane narzędzia badawcze oraz autorski kwestionariusz ankiety. Pierwszym z nich była Skala Badania Samotności autorstwa Z. Dołęgi. Służy ona do oceny poczucia samotności o charakterze globalnym oraz jej oceny w trzech wymiarach: społecznym, emocjonalnym i egzystencjalnym. Drugim zastosowanym narzędziem badawczym była Skala Samotności Rascha, która opiera się na modelu samotności powiązanej z elementami życia osobistego i społecznego, takimi jak: wiek, płeć, status zawodowy oraz inne wynikające z dokonywanych wyborów życiowych. Trzecim narzędziem był autorski kwestionariusz ankiety. Dotyczy on właściwości indywidualnych oraz społeczno-ekonomicznych badanych osób a także ich odczuć związanych z doświadczaniem samotności, jak też sposobów radzenia sobie z nią. Dopełnieniem wyników badań i uzupełnieniem analiz ilościowych były treści pogłębionego wywiadu, ukierunkowanego na doświadczanie osamotnienia przez osoby z niepełnosprawnością ruchową z uwzględnieniem ich subiektywnych przeżyć oraz osobistego stosunku do

zaistniałych sytuacji życiowych. Badania zostały przeprowadzone na terenie miasta liczącego ponad 218 tys. mieszkańców usytuowanego w województwie mazowieckim. Wzięło w nich udział 100 osób z niepełnosprawnością ruchową. Grupa była zróżnicowana pod względem płci, wieku, wykształcenia, stanu cywilnego, aktywności społeczno-zawodowej, stopnia i czasu zaistnienia niepełnosprawności.

Podjęte badania mają w założeniu znaleźć odpowiedź na postawione problemy badawcze, ale też są poszukiwaniem odpowiedzi na pytanie: *W jaki sposób uzyskane informacje czy wyniki badań mogą zmienić rzeczywistość osób z niepełnosprawnościami?* Uzyskana wiedza współtworzona przez badane osoby jest elementem budowania teorii na temat życia osób z niepełnosprawnością, ale też może stanowić implementację dla działań praktycznych w obszarze proponowanych rozwiązań i wsparcia osób nie tylko z niepełnosprawnością ruchową. Wyniki badań własnych potwierdzają znaczenie całozyciowych oddziaływań edukacyjnych jako ważnego czynnika chroniącego przed społecznym wykluczeniem i doświadczaniem samotności przez osoby z grup mniejszościowych, defaworyzowanych.

Praca składa się z trzech części: teoretycznej, metodologicznej i empirycznej. Część teoretyczna obejmuje wyjaśnienie aparatu pojęciowego oraz charakterystykę tematu w świetle literatury przedmiotu z uwzględnieniem zjawiska niepełnosprawności oraz samotności. Część metodologiczna obejmuje podstawowe założenia badań, czyli: uzasadnienie modelu badań, przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezy robocze, zmienne oraz wskaźniki. Szczegółowo opisano w niej zastosowane metody, techniki oraz narzędzia badawcze, a także scharakteryzowano grupę osób badanych. W części empirycznej dokonano interpretacji i analizy wyników badań ilościowych i jakościowych odnosząc je do postawionych problemów badawczych i założeń wstępnych.